

Prof. dr hab. Zbigniew Dziubiński

Recenzja
pracy doktorskiej mgr Marceliny Kalemby
nt. *Indywidualny i społeczny obraz ciała młodzieży*
wobec technologizacji sportu
przygotowanej pod promotorską opieką
ks. dr. hab. Grzegorza Godawy, prof. UPJPII

Przedłożona do recenzji rozprawa mgr Marceliny Kalemby lokuje się w tradycji badań humanistycznych i społecznych, zaś w sposób szczególny w socjologii i pedagogice. Chociaż lepiej może byłoby powiedzieć, że lokuje się w naukach humanistycznych i społecznych ukierunkowanych na kulturę fizyczną, natomiast w sposób szczegółowy w socjologii i pedagogice ciała oraz kultury fizycznej. Dotyczy, najogólniej mówiąc, indywidualnego i społecznego obrazu ciała młodzieży oraz jego uwarunkowań, ale także postaw i zachowań w dziedzinie sportu oraz wobec jego technologizacji, tj. wobec wykorzystywania nowoczesnych technologii w aktywności sportowej.

Podjęta w pracy problematyka jest doniosła zarówno z poznawczego jak i aplikacyjnego punktu widzenia. Zatem jest ważna z punktu widzenia wiedzy naukowej, zwłaszcza zaś nauk humanistycznych i społecznych o kulturze fizycznej, ale przede wszystkim socjologii i pedagogiki sportu. Jej naukowe walory polegają nie tylko na empirycznym opisie indywidualnego i społecznego obrazu ciała młodzieży, jej postaw i zachowań w dziedzinie aktywności sportowej oraz wobec wykorzystywania nowoczesnych technologii, ale także na ukazaniu zależności występujących między obrazem ciała, postawami wobec aktywności sportowej i nowoczesnych technologii, a różnorodnymi zmiennymi biorozwojowymi, społeczno-kulturowymi i socjodemograficznymi. Innymi słowy, Autorka nie ograniczyła swoich wysiłków poznawczych jedynie do deskrypcji, opisu badanych stanów, zjawisk i procesów, ale uwzględniła w swych analizach podejście eksplanacyjne i eksplikacyjne. Oznacza to, że nie zadowoliliła się odpowiedzią na pytanie, jak jest, ale poszukiwała wytłumaczenia, wyjaśnienia i odpowiedzi na pytanie, dlaczego tak jest, jakie są przyczyny takiego stanu rzeczy, jakie zmienne mają wpływ czy determinują obraz badanej rzeczywistości.

Aplikacyjne walory polegają na wykorzystywaniu ustaleń empirycznych dotyczących aktywności sportowej oraz możliwości stosowania różnorodnych nowoczesnych rozwiązań technologicznych do poprawienia obrazu ciała. Więcej, nie chodzi Autorce o poprawienie obrazu ciała rozumianego wyłącznie w kategoriach estetycznych, wyglądu i wizualności, ale podniesienie na wyższy poziom ontycznego czy antropologicznego wymiaru cielesności, dotyczącego struktury czy budowy ciała, jego funkcjonalności czy sprawności i wydolności, jego zdrowia i semiotycznych oraz hedonistycznych walorów. Przy czym wymienione dwa ostatnie aspekty ciała, a mianowicie, semiotyczny i hedonistyczny, zostały uwzględnione w sposób *implicitny*. Autorka, mająca wyraźną orientację socjopedagogiczną, ukierunkowaną na prowadzenie badań naukowych dla potrzeb praktyki, dąży do znalezienia

odpowiedzi na pytania typu diagnostycznego, terapeutycznego oraz prognostycznego. Niemal w całej pracy, a szczególnie w rozdziale 5 i zakończeniu eksponowany jest praktyczny czy społeczny walor jej badań. Zgłasza też, na podstawie przeprowadzonych analiz, konkretne rozwiązania praktyczne, dzięki wdrożeniu których mogłaby nastąpić poprawa nie tylko obrazu ciała młodzieży, ale mógłby być podniesiony poziom kultury fizycznej tej kategorii społecznej.

Tytuł i struktura pracy

Przyjęta przez badaczkę struktura pracy jest poprawna. Składa się na nią pięć rozdziałów, a mianowicie: 1. Obraz ciała; 2. Kształtowanie się obrazu ciała młodzieży; 3. Ciało i sport w procesie technologizacji; 4. Metodologia badań własnych i 5. Indywidualny i społeczny obraz ciała młodzieży wobec technologizacji sportu na podstawie analizy wyników badań własnych. Każdy z wymienionych rozdziałów ma właściwą strukturę, a poszczególne elementy tej struktury zostały wypełnione adekwatną treścią. Praca rozpoczyna się od dobrze skonstruowanego Wstępu, natomiast wieńczą ją takie elementy jak: Zakończenie, Bibliografia, Spis wykresów, tabel i rysunków oraz Aneksy, w których zostały przedstawione wzory wykorzystanych narzędzi badawczych.

W strukturze pracy w sposób poprawny zostały *implicite* wyodrębnione trzy części, a mianowicie część przeglądowo-teoretyczna, w której Autorka dokonała konceptualizacji badań, tj. przedstawiła kluczowe, często nieostre i abstrakcyjne pojęcia, a następnie, na podstawie literatury przedmiotu, dokonała ich doprecyzowania i zdefiniowania. W części drugiej, metodologicznej dokonała operacjonalizacji badań, polegających na określeniu dokładnych procedur dotyczących pomiarów wytypowanych zmiennych. Przedstawiła przedmiot i cel badań, pytania badawcze, zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, dokonała także charakterystyki badanej zbiorowości, terenu oraz przedstawiła organizację badań. W części trzeciej dokonała analizy statystycznej zebranych danych empirycznych i przedstawiła je w sposób opisowy oraz graficzny.

Zatem stwierdzam, że przedstawiona struktura pracy jest zgodna ze standardami rekomendowanymi przez metodologów badań naukowych.

Na zakończenie jeszcze słowo, dyskusyjnie, o tytule pracy: *Indywidualny i społeczny obraz ciała młodzieży wobec technologizacji sportu*. Moim zdaniem temat jest zbyt wąski w stosunku do zawartych w pracy treści. Ponadto z punktu widzenia, ogólnie rzecz ujmując, poprawnej polszczyzny, nie jest to najszcześniejsza konstrukcja. Jak mi się wydaje, bardziej jasnym i czytelnym rozwiązaniem byłaby następująca konstrukcja tematu: *Indywidualny i społeczny obraz ciała młodzieży a ich postawy wobec sportu i wykorzystania w nim nowoczesnych technologii*. Oczywiście taka propozycja jest wynikiem moich przemyśleń i jednocześnie pewną sugestią na przyszłość, w przypadku wykorzystania przeprowadzonych badań do celów publikacyjnych.

Merytoryczne aspekty pracy

Autorka dążąc do rozwiązania sformułowanego problemu badawczego, a mianowicie do deskrypcji oraz eksplikacji indywidualnego i społecznego obrazu ciała młodzieży, jej postaw wobec aktywności sportowej i wykorzystania w jej ramach nowoczesnych technologii, przedstawiła w sposób niezwykle rzetelny i poprawny założenia przeglądowo-teoretyczne. Oznacza to, że dokonała w sposób poprawny konceptualizacji badań, wytypowała i scharakteryzowała oraz zdefiniowała kluczowe pojęcia o charakterze opisowym i wyjaśniającym. Wykorzystała do tego bogatą, zarówno rodzimą jak i zagraniczną literaturę przedmiotu, dotyczącą indywidualnego i

społeczno-kulturowego obrazu ciała, dokonała charakterystyki osobowych i środowiskowych zmiennych ten obraz determinujących, ale także scharakteryzowała pojęcie sportu przede wszystkim w społeczno-kulturowym rozumieniu, choć nie tylko, oraz pojęcie technologizacji i możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce społecznej czy węższej, sportowej.

Autorka pracy przedstawiła założenia teoretyczne w sposób dojrzały, z dużym znawstwem podjętej problematyki i literatury przedmiotu oraz zgodnie z zasadami obowiązującymi w nauce. Zatem realizację tego elementu pracy oceniam pozytywnie i uważam, że przedstawione założenia teoretyczne są w miarę kompletne i uwzględniają wszystkie najistotniejsze ustalenia badawcze i wykryte prawidłowości przez wcześniejszych badaczy.

Metodologiczne aspekty pracy

W pracach empirycznych, a zwłaszcza lokujących się w naukach humanistycznych czy społecznych, metodologia odgrywa niezwykle ważną rolę i poświęcony jej powinien być odrębny rozdział czy też jedna część. Bowiem to od przyjętych założeń metodologicznych uzależnione jest, czy zostaną zebrane wiarygodne i rzetelne dane empiryczne i czy na ich podstawie możliwe będzie formułowanie wniosków i budowanie teorii naukowych. Dotyczy to nie tylko procedury pozyskiwania danych empirycznych, ale także typowania próby, doboru narzędzi i technik badawczych.

Tę dyrektywę metodologiczną uwzględniła Autorka pracy, która po rozdziałach przeglądowo-teoretycznych, poświęciła rozdział 4 na przedstawienie założeń metodologicznych badań własnych, innymi słowy, ukazała założenia metodologiczne swoich badań empirycznych. Autorka przedstawiła wszystkie zagadnienia metodologiczne, ważne z punktu widzenia sformułowanego problemu badawczego. Dokonała zarówno charakterystyki przedmiotu i celu badań, przedstawiła pytania badawcze oraz zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, dokonała charakterystyki objętej badaniami zbiorowości, ale także terenu badań. Przedstawiła również plan czy organizację badań.

Z dużym uznaniem mogę powiedzieć, że zadanie związane z metodologią badań wykonała w sposób poprawny i niezwykle rzetelny. W założeniach metodologicznych zauważa się dużą spójność i przejrzystość, ale także logiczność uporządkowania poszczególnych czynności badawczych. W badaniach wykorzystwała narzędzie czy cztery narzędzia badawcze, które zostały zamieszczone jako aneksy. Podkreślić też należy, że sama realizacja tak szeroko zakrojonych badań empirycznych wymagała ogromnego zaangażowania i znaczącego wysiłku organizacyjnego. Autorka wykonała benedyktyńską pracę związaną z uzyskaniem zgód na przeprowadzenie badań oraz samym przeprowadzeniem badań empirycznych w różnych szkołach średnich województwa małopolskiego.

Na podkreślenie zasługuje statystyczna analiza danych empirycznych, która została przeprowadzona w sposób pogłębiony, ale jednocześnie kompetentny i adekwatny. Pozwoliła ona na określenie istotnych zależności między zmiennymi i na niezwykle rzetelne rozwiązanie sformułowanego problemu badawczego, czy też na ustalenie znaczenia zależności pomiędzy różnorodnymi zmiennymi. Zatem metodologiczne założenia badań, ale także samą ich realizację oceniam pozytywnie.

Nie jestem do końca przekonany, czy dane dotyczące parametrów wagowo-wzrostowych, wykorzystywane do wyliczenia wskaźnika BMI i wskaźnika smukłości powinny być pozyskiwane w porządku badań humanistycznych (ze współczynnikiem humanistycznym Floriana Znanięckiego) czy raczej w porządku badań pozytywistycznych, naturalistycznych, biomedycznych. Rozumiem, że Autorka miała ograniczone możliwości badawcze i zdawała sobie sprawę z tego, że wprowadzenie

scjentyistycznego porządku badań, oprócz porządku humanistycznego, wymagałoby dodatkowych i dość skomplikowanych czynności organizacyjnych.

Niezależnie od przedstawionych uwag czy sugestii, stronę metodologiczną pracy oceniam wysoko, a zebrane dane za wartościowe.

Bibliografia i poprawność językowa pracy

Kandydatka dążąc do rozwiązania sformułowanego problemu badawczego w sposób uzasadniony i właściwy wykorzystwała literaturę poświęconą zarówno obrazowi ciała, obrazowi ciała młodzieży, czynnikom czy zmiennym ten obraz determinującym, ale także postawom wobec aktywności sportowej i nowoczesnym technologiom w niej wykorzystywanym. Mogę stwierdzić, że bibliografia jest w miarę kompletna i dobrze wykorzystana w pracy. Pominięcia bibliograficzne są niewielkie, a nieuwzględnienie takich pozycji klasyków socjologii, jak: Z. Krawczyk, *Ciało jako fakt społeczno-kulturowy*, Z. Bauman, *Ciało i przemoc w obliczu ponowoczesności* czy A. Giddens, *Socjologia ciała, zdrowie, choroba i starzenie się* nie rzutuje na ocenę pracy.

Pod względem językowym praca przygotowana jest bardzo dobrze. Oczywiście nie ustrzegła się Autorka tzw. literówek i różnych niezręczności językowych. Niedopatrzaniem jest rozpoczynanie zdań (po kropce) z małej litery, pisanie igrzysk olimpijskich z dużej litery (np. strona 104 i inne), wprowadzenie numeracji problemów szczegółowych od 9 do 16 (strona 155), pisanie słowa „poprzez” rozłącznie (strona 201 i inne). W tym miejscu pragnę też zwrócić uwagę na uchybienia merytoryczne i metodologiczne, takie jak np. pominięcie wśród europejskich wzorów kultury fizycznej wzoru ascetycznego (strona 125), stosowanie pojęcia grupa badawcza zamiast grupa badana (strona 163 i inne) czy niewłaściwe podanie nazwiska Nawłocień (strona 104, 114 i inne), a chodzi o Jerzego Nowocienia. Niepotrzebnie też Autorka tak często stosuje twarde spacje, które zaburzają tekst od strony technicznej i edytorskiej.

Niezależnie od zgłoszonych uwag, ten wymiar pracy oceniam pozytywnie, choć jednocześnie zalecam dokonanie zmian i wprowadzenie korekty, zwłaszcza w kontekście publikacyjnym.

Konstatacje końcowe

Zadaniem recenzenta jest krytyczna ocena pracy i wskazanie uchybień, ale także sformułowanie wskazówek, które mogą być wykorzystane przez Autorkę w dalszej pracy badawczej. Tak też zrobiłem, wskazując na pewne uchybienia i proponując, moim zdaniem, lepsze rozwiązania.

Niezależnie od przedstawionych uwag stwierdzam, że kandydatka potwierdziła, iż posiada dobrą wiedzę merytoryczną w zakresie podjętego problemu badawczego, ale także potrafi stosować procedury badawcze mające na celu zebranie wiarygodnych danych empirycznych, przeprowadzić ich analizę oraz formułować wnioski końcowe. Zatem stwierdzam, że aspiracje Autorki pracy do stopnia naukowego doktora nauk socjologicznych są w pełni uzasadnione.

Stwierdzam, że przedłożona praca odpowiada rygorom stawianym rozprawom doktorskim. W związku z tym, wnoszę do Wysokiego Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie mgr Marcelinę Kalembę do dalszych etapów postępowania i nadanie jej stopnia naukowego doktora w zakresie dyscypliny: nauki socjologiczne.

Warszawa, 05 lipca 2024 r.